

PRESENTACIÓ

Introducció a « Fluxos i territoris: formes de vida en l'economia digital»

Landa (Pedro) Hernández Martínez

Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Madrid, Universitat Politècnica de Madrid, Espanya (doctoranda)

pedro.hernandez.martinez@alumnos.upm.es
landahernandezmartinez@gmail.com

Internet, concebut com una xarxa descentralitzada de comunicació, ha crescut i evolucionat fins a convertir-se en una vasta infraestructura global; un entramat compost per cables submarins, antenes, satèl·lits, fibra òptica, usuaris, telèfons mòbils, centres de dades i dispositius mòbils que interconnecten el món més enllà de les fronteres (Bratton, 2015) i de manera ininterrompuda una ingent quantitat de fluxos d'informació. Aquesta infraestructura ha potenciat avanços significatius des de les telecomunicacions fins al consum i ha establert les bases del nostre actual model econòmic: el capitalisme de plataformes. Aquest es caracteritza pel domini i hegemonia de plataformes digitals que actuen com a intermediàries entre usuaris, consumidors, proveïdors, anunciants i, fins i tot, objectes físics (Srnicek, 2018).

La digitalització i la forma d'organització i intercanvi que promouen les plataformes, en donar forma als processos econòmics, han introduït dinàmiques que alteren directament la nostra forma de viure. En altres paraules: el desenvolupament d'Internet ha tingut un profund impacte en l'entorn físic, laboral i social.

Un acte senzill com el de fer clic per a comprar en línia dona lloc a una complexa cadena de processos interconnectats: un algorisme processa i analitza múltiples dades en temps real per a optimitzar preus, rutes i temps de lliurament mentre humans i robots atenen les estrictes exigències d'un treball que no es deté, sense pausa (Crary, 2017). Tot aquest ecosistema de consum digital està sustentant, al seu torn, en una xarxa logística que s'estén pel territori i que abasta des de gegantescos centres de dades fins a repartidors de «última milla», moltes vegades treballant en condicions laborals molt precàries, que entreguen en mà qualsevol producte fins a la nostra porta.

Mentrestant, les ciutats es transformen; cada dia hi sorgeixen nous espais com ara centres de repartiment, «cuines fantasma», casellers o supermercats «sense públic». Aquestes 'noves' arquitectures reconfiguren l'ús i la percepció de l'espai urbà, desplacen activitats tradicionals i generen noves demandes i necessitats de recursos o de mobilitat. I més enllà: la digitalització que impulsa Internet no sols ha reconfigurat l'ús del territori, també afecta la relació entre les persones i els objectes que els envolten. Cada dia, ens connectem a desenes d'interfícies tecnològiques (*apps*) que monetitzen cada interacció i medien en moltes de les nostres decisions quotidianes: transportar-se, comprar o treballar.

En paral·lel, i encara que aquest model ha portat innovacions que faciliten l'accés a serveis de tota mena, des del teletreball fins a l'oci de *streaming*, també ha ampliat les desigualtats. Cossos i territoris es converteixen en peces d'un engranatge dissenyat per a maximitzar el flux continu de béns i de serveis en una forma d'explotació que depèn tant de la recopilació massiva de dades personals i la vigilància intensiva de les nostres empremtes digitals (Zuboff, 2019) com de l'extracció de recursos com ara minerals rars. El capitalisme de plataformes funciona sota una lògica extractivista que anteposa l'acceleració, l'eficiència operativa, l'obsolescència programada, la precarització i el consum a qualsevol cost. Això es tradueix en un sacrifici evident de la qualitat de vida, l'estabilitat laboral o la sostenibilitat de l'entorn urbà. El temps, les emocions i fins i tot els espais privats, com les vivendes utilitzades per a lloguers temporals, s'han convertit en actius econòmics i béns comercialitzables.

L'expansió d'Internet i de la digitalització planteja interrogants urgents sobre com es pot regular un sistema sobre el qual moltes vegades no hi ha encara legislació. És imprescindible equilibrar eixa eficiència tecnològica, que

prioritza la rendibilitat sobre benestar, amb l'equitat, garantint drets laborals i protegint la privacitat o l'ús de l'espai públic. La reflexió sobre aquest model econòmic podria centrar-se en com redissenar les seues dinàmiques per a donar major pes al comú i el col·lectiu, així com a la sostenibilitat, sense sacrificar els avantatges de la digitalització. La construcció d'un futur més just dependrà de la nostra capacitat per a transformar les lògiques actuals i recuperar l'autonomia personal i l'agència social en un món cada vegada més mediat per plataformes dominades, en la gran majoria dels casos, per empreses privades.

Amb tot això present, la secció *Àgora* d'aquest número de *kult-ur* és una invitació a pensar l'impacte d'aquestes transformacions. I entendre, primer, què suposen per a, després, poder començar a imaginar altres possibilitats per a viure i relacionar-nos, entre nosaltres, amb la tecnologia i amb el mitjà, més enllà de l'explotació o de la rendibilitat.

En primer lloc, Pau Olmo ens convida a mirar a la mateixa fisicalitat del núvol que, més enllà de ser un concepte immaterial, es construeix sobre llocs físics concrets: els centres de dades, grans espais d'emmagatzematge de totes les dades que consumeixen enormes recursos energètics i d'aigua. Aquestes instal·lacions, lluny de ser abstractes, conformen urbanismes específics i responen a lògiques de poder econòmic i geopolític. Una vegada entès això, el text proposa models alternatius, com ara centres de dades distribuïdes en comunitats que permeten democratitzar-ne l'ús i que òbriguen el debat a nous models de governança sobre les dades i l'energia per a imaginar, en comú, futurs més equitatius i sostenibles.

D'altra banda, Diego Morera i Rodrigo Delso exploren com els algorismes reconfiguren la temporalitat i l'espai urbà mitjançant les lògiques d'eficiència i d'acceleració ja apuntades. Les plataformes digitals de repartiment de menjar a domicili actuen com a infraestructures urbanes que utilitzen dades i *machine learning* per a optimitzar processos, des de l'elecció i coccio d'aliments fins al lliurament. Això crea tensions amb les temporalitats humanes i urbanes tradicionals i transforma l'espai públic i les relacions socials. Els «restaurants virtuals» i les «cuines fantasma» il·lustren com aquesta lògica algorítmica anteposa el temps cronometrat per damunt de les interaccions humanes i redueix els espais públics a mers nodes lògics.

Azahara Cerezo, en canvi, anima a repensar les nostres relacions amb la tecnologia, particularment amb els dispositius tecnològics, als quals entén com «objectes cecs». Aquests, a diferència de les «caixes negres», que alludeixen a la invisibilitat dels processos interns, remetent a estructures més àmplies que inclouen impactes ambientals, dinàmiques colonials i desigualtats socials. Per a acostar-se a aquest concepte, i a la ceguesa que estructuren la fabricació i distribució d'alguns dispositius utilitzats en exposicions artístiques, com ara unes ulleres de realitat virtual, una televisió o uns altaveus, es basa en el projecte artístic *Rutes rares. El traçat de la tecnologia, desenvolupat per l'autora juntament amb Marc Padró (Col·lectiu Estampa)*, tractant de revelar els sistemes de poder i dependència globals presents en tecnologies quotidianes i reflexionar sobre les seues implicacions ètiques, socials i polítiques.

Finalment, Aissa Santiso ofereix alternatives a pensar formes de relació digital més enllà de l'ús de plataformes o sistemes dependents de grans empreses tecnològiques. Per a això, explora diverses dinàmiques col·laboratives sorgides de comunitats NFT llatinoamericanes, i en destaca com la tecnologia *blockchain* ha facilitat noves formes de cooperació i governança. Ferramentes com els *royalties*, els *splits*, les carteres multifirmes o els DAOs han sigut clau per a implementar models horitzontals i transparents en la gestió d'actius digitals, oferint altres formes innovadores de governança, descentralitzant decisions, promovent pràctiques més inclusives i suggerint models alternatius d'interacció econòmica i social.

Aquests textos es completen amb el repàs a dos llibres en la secció *Biblio*: *Atlas de IA. Poder, política y costes planetarios de la inteligencia artificial*, de Kate Crawford, y *Una rápida compañera. Arquitectura y trabajo en la Cuarta Era de la Máquina*, de Víctor Muñoz Sanz, que amplien els temes abordats i analitzen, respectivament, l'impacte, tant material com social, que la intel·ligència artificial i l'automatització tenen sobre els éssers vius i els llocs que habitem.

En aquest número de *kult-ur* volem reflexionar sobre el profund impacte del capitalisme de plataformes i la digitalització en la nostra vida quotidiana, el territori i les dinàmiques socials. A través del seu enfocament, explorem des de la fisicalitat del núvol fins als desafiaments ètics de les tecnologies quotidianes, incloent-hi la reconfiguració urbana i les alternatives de governança descentralitzada. Aquesta edició busca no sols comprendre el present, sinó imaginar un futur més equitatiu, sostenible i humà.

Acompanya'ns en aquest recorregut per a repensar les nostres relacions amb la tecnologia, les persones i els entorns en què vivim.

Referències

Crary, Jonathan. (2015, 24 de julio). *El capitalismo tardío y el fin del sueño*. Barcelona: Ariel.

Smicek, Nick. (2018). *Capitalismo de plataformas*. Buenos Aires: Caja Negra Editora.

Bratton, Benjamin H. (2015). *The Stack*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology.

Zuboff, Shoshana. (2019). *The Age Of Surveillance Capitalism*. Londres: Profile.